IANCU FISCHER
(1923–2002)

În noaptea de 17/18 octombrie 2002, la Bucureşti, s-a stins din viaţă – în mod neaşteptat, dată fiind frenetica şi multilaterala sa prezenţă în viaţa academică şi socială – Profesorul Iancu Fischer, personalitate reprezentativă pentru domeniul filologiei clasice româneşti de astăzi (şi nu numai), recunoscută ca atare atât în ţară, cât şi în străinătate.

S-a născut în ziua de 4 decembrie 1923, la Iaşi[*]. Studiile liceale, începute în acest oraş, şi le-a terminat la Bucureşti, unde a urmat şi studiile universitare (1942–1946), nu fără a suferi avatarurile impuse de nefasta politică a acelor vremuri. În 1966 a devenit doctor în filologie, cu o teză – condusă de renumitul lingvist şi clasicist Alexandru Graur –, teză ce constituise deja baza excelentului studiu introductiv la traducerea românească a operei lui Aulus Gellius, *Nopţile atice* (traducere de David Popescu, introducere şi note de I. Fischer, Editura Academiei Bucureşti, (1965).

Începuturile activităţii ştiinţifiice a *filologului clasicist* şi a *lingvistului* I. Fischer sunt marcate de două articole publicate în „Bulletin linguistique” (condus de Alexandru Rosetti), numerele XV/1947 şi XVI/1948, care aveau să fie şi ultimele ale acestei renumite reviste, înainte de a fi brutal şi iraţional desfiinţată. În continuare, prezenţa sa în publicaţiile de specialitate va fi substanţială şi constantă, până în clipa regretatei sale dispariţii. Cele mai importante reviste din domeniul lingvisticii şi filologiei clasice din ţară („Studii clasice” [StCl], „Studii şi cercetări de lingvistică” [SCL], „Revue roumaine de linguistique” [RRL], „Limba română” [LR], „Limbă şi literatură” [LL] ş.a.), dar şi prestigioase periodice şi publicaţii din străinătate („Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik”, Bonn [ZPE]; „Studia Mycaenaea”, Brno; „Helikon”, Roma – Messina) i-au găzduit, onorându-l şi onorându-se, studii şi articole de cea mai înaltă ţinută ştiinţifică şi numeroase recenzii, acestea din urmă ilustrând pe deplin sensul autentic al acestei specii de receptare critică şi de promovare valorică a literaturii de specialitate. Înalta sa competenţă a fost recunoscută, o dată în plus, prin alegerea sa ca membru în comitetele de redacţie ale unor importante publicaţii străine, precum: „Bibliotheca Classica Orientalis”, Berlin (1962–1965) şi „Klio”, Berlin (1988). Se cuvine însă

[*] Pe lângă cunoaşterea directă, surse biobibliografice ne-au fost: *Bibliographie des travaux du Professeur I.Fischer*, din RRL, XXXVIII, 1993, nr. 1–3, *Bibliografia clasică românească*, din StCl (*passim*) şi volumul *Lingvişti şi filologi evrei din România*. Prezentare şi antologie de Lucia Wald, Editura Hasefer, Bucureşti, 1993.

DACOROMANIA, serie nouă, VII – VIII, 2002 – 2003, Cluj-Napoca, p. 309-312

subliniat, în mod special, rolul major – iar, în ultimele două decenii, chiar determinant – al clasicistului I. Fischer în înfiinţarea, continuarea (fie şi cu apariţii neregulate) şi chiar supravieţuirea (în bine cunoscutele condiţii vitrege mai vechi sau mai noi) a revistei „Studii clasice". Încă din 1957, de la înfiinţarea ei, a fost membru în Comitetul de redacţie, apoi redactor-şef adjunct, iar, din 1983, unicul ei editor, împletindu-şi destinul propriu cu destinul revistei. Cu greu s-ar putea găsi vreun număr în care să nu fie prezent cu un studiu, un articol, o notă de lectură ori cu una sau mai multe (de obicei mai multe!) din exemplarele sale recenzii. Tot aici va semna – singur, până în 1973, împreună cu câte un colaborator mai tânăr, ulterior – acea atât de necesară şi utilă *Bibliografie clasică românească*, (alcătuită după structura celebrei „L'Année Philologique"), rod al unei munci minuţioase şi generoase. Revista „Studii clasice" reprezintă, de fapt, oglinda activităţii Societăţii Române de Studii clasice, care a fost înfiinţată în 1958 şi printre ai cărei membri fondatori se număra şi pe atunci tânărul universitar I. Fischer, cel care în 1989 avea să-i devină preşedinte. Şi Societatea Română de Lingvistică l-a avut permanent membru în biroul său de conducere, iar, pentru perioada 1973–1978, preşedinte. Ca o recunoaştere a valorii şi a competenţei sale, societăţi de studii clasice din alte ţări, precum Italia sau Ungaria, l-au ales printre membrii lor.

Bogata şi variata sa activitate ştiinţifică s-a axat, în primul rând, pe domeniul studiului complex al *limbilor clasice*, *al indo-europenisticii,* în general. Semnalăm, mai întâi, un scurt (dar foarte pertinent) articol, *Descifrarea inscripţiilor creto-miceniene* (1957), cel dintâi din seria „Cronica indo-europeană" (SCL, VIII, IX, XI), care avea să reprezinte prima sa contribuţie la impunerea, şi în spaţiul cercetării filologice româneşti, a fascinantului domeniu al *micenologiei*, ştiinţă pe care ulterior o va reprezenta strălucit prin cursuri universitare, prin valoroase comunicări ţinute la congrese internaţionale şi prin studii apărute în publicaţiile de profil. Contribuţiile sale de mare erudiţie, care au ilustrat şi alte domenii, precum *studiul limbilor italice* (SCL, IX, XI, XII; StCl, IV) sau *papirologia* (ZPE 27), s-au bucurat de o bine meritată apreciere a celor mai buni specialişti din străinătate, fiind receptate favorabil şi citate elogios. Numeroasele studii şi articole privind *limbile clasice* (în special, *latina*, dar şi *greaca veche*) acoperă aproape toate domeniile de cercetare. Astfel, fonetica este ilustrată de studii având ca obiect descrierea consonantismului latin (SCL, XXX), fenomene fonetice, precum asibilarea lui [y] (RRL, XXV) ş.a. Morfologia i-a trezit un interes major, mai multe articole, dar, în special, volumul *Morfologia istorică latină*, I. *Substantivul*, Bucureşti, 1986, lucrare de o rigoare ştiinţifică remarcabilă, constituind contribuţiile sale cele mai semnificative în acest domeniu. Însă domeniul său predilect pare să fi fost lexicologia, care, prin ramura atât de incitantă a etimologiei, i-a oferit prilejul unor surprinzătoare, dar perfect plauzibile ipoteze, iar prin cea a semanticii, ingenioase explicaţii ale modificărilor de sens ale multor cuvinte. Cea mai cunoscută şi mai apreciată contribuţie a sa în domeniul lexicologiei latine rămâne secţiunea „Vocabularul" din *Istoria limbii române*, vol.

I. *Limba latină*, Editura Academiei, Bucureşti, 1965. Alte mai multe şi interesante articole au avut ca obiect limba latină literară, atât a unor scriitori anume, ca Lucretius (StCl, I), Plautus (StCl, XIII), Laberius (Acta „Eirene", XI), Petronius (StCl, XXVIII-XXX), cât şi în general (*Mots 'non prosaiques' en latin*, în Acta „Eirene", XXII). Alte domenii pe care le-a abordat cu pasiune şi cu rezultate dintre cele mai strălucite au fost: *latina dialectală*, *latina „vulgară"* şi *latina târzie* (a se vedea „Actes" FIEC, VII. *„Latin vulgaire – latin tardif",* III, Tübingen, 1992, sau StCl, XXI).

Într-o continuitate firească şi logică ne apare interesul său permanent pentru *limba română*. Alături de numeroase articole şi note lingvistice (SCL, XXV, XXVI, XXVII, XXIX; StCl, XXI; RRL, IX, XIII; LR, XXVII), o primă variantă a contribuţiei majore a lingvistului clasicist I. Fischer la elucidarea, deloc simplă, a procesului de formare a limbii române, privit ca parte componentă a procesului panromanic de evoluţie a limbii latine târzii spre limbile neolatine, o reprezintă colaborarea sa la volumul al II-lea al *Istoriei limbii române*. *Latina dunăreană*, Editura Academiei, 1969, cu capitolele Fonologia şi Lexicul. Varianta completată, sistematizată şi definitivată a acesteia o reprezintă volumul *Latina dunăreană. Introducere în istoria limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1985, lucrare valoroasă, indispensabilă oricărui specialist în istoria limbii române şi în romanistică. Aprecierii unanime a lingviştilor şi filologilor i-a urmat, firesc, acordarea premiului „Timotei Cipariu" al Academiei Române. Tot atât de importantă este şi contribuţia sa la impunătorul *Lexikon der Romanistischen Linguistik*, vol. III, Tubingen, 1989, cu capitolul *Rumänisch: Wortbildungslehre*. Aparent surprinzător, eruditul filolog clasicist s-a aplecat şi asupra unor scriitori români mai vechi, precum Anton Pann sau Grigore Alexandrescu, realizând exemplare ediţii critice (cu comentarii, note şi glosare) ale operelor acestora şi publicând mai multe articole cu privire la limba lor. Îl vor fi atras caracterul arhaic al scrierilor antonpanneşti sau limba română literară în plin proces de modernizare a melancolicului romantic preeminescian.

Dacă până acum am făcut o prezentare, inevitabil sumară, a reputatului filolog clasicist şi cercetător – şi în sensul cel mai concret al termenului, pentru că a fost şi cercetător, între 1949 şi 1963, şi apoi, între 1963 şi 1975, şef al sectorului de lingvistică indo-europeană al Institutului de Lingvistică din Bucureşti al Academiei Române –, este neapărat necesar să conturăm, măcar în câteva cuvinte, personalitatea de excepţie a *Profesorului* I. Fischer. Cariera sa universitară, care se întinde pe parcursul a aproape cinci decenii (1948–2002, cu două nedorite şi nemeritate intermitenţe), s-a desfăşurat în cadrul universităţii din Bucureşti. În perioada de după 1990, ales de două ori decan al Facultăţii de Limbi şi Literaturi Străine, şi-a găsit noi şi surprinzătoare energii în lupta pentru *promovarea studierii limbilor clasice în învăţământul academic românesc* şi pentru *recunoaşterea importanţei lor* în formarea spirituală şi culturală a noilor generaţii de intelectuali. De fapt, el continuă astfel o veche şi permanentă preocupare pentru *impunerea*

studiului limbii latine în învăţământul românesc de toate gradele, preocupare concretizată nu numai în repetate şi solid argumentate demersuri pe lângă vremelnicele autorităţi, cât mai ales în elaborarea unui mare număr de execelente manuale de limba latină.

Pentru cei care au avut privilegiul de a-i fi fost studenţi, rămâne de neuitat imaginea Profesorului de cea mai înaltă competenţă profesională, care impresiona prin erudiţie şi, în acelaşi timp, impunea prin exigenţă. Nu retorica aulică sau gesturile grandilocvente – care erau atât de departe de ţinuta sa austeră – atrăgeau, ci farmecul discret al expunerii sobre şi savante. Materii considerate aride sau dificile, precum fonetica sau morfologia istorică, semantica sau micenologia, deveneau, prin expunerea exactă şi clară a Profesorului I. Fischer, prilejuri de încântare şi de bucurie spirituală. În acest sens, îmi apar extrem de inspirate aceste cuvinte ale uneia dintre colegele mele de studenţie: „A lipsi de la cursurile Profesorului Fischer este un sacrilegiu!”.

Iată de ce, acum, la trecerea în eternitate a acestui Savant exemplar, Profesor admirabil şi Om de o perfectă ţinută morală, de o desăvârşită amenitate, de o politeţe devenită „proverbială”, celor care l-au cunoscut nu le rămâne decât regretul sincer şi profund.

Elena Popescu
Universitatea „Babeş-Bolyai”
Facultatea de Litere

Cluj-Napoca, str. Horea, 31